УДК 81‘367.4=161.2

Г. О. Козачук

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ У ФУНКЦІЇ ОБСТАВИНИ МІСЦЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті розглянуто лексико-граматичну структуру семантично та синтаксично нерозкладних словосполучень у членній будові речення, з‘ясовано їх роль і специфіку у вираженні аналітичної форми обставини місця в сучасній українській мові.

Ключові слова: другорядні члени речення, обставини місця, аналітизм, аналітична форма, структурно-семантичний компонент речення, семантично та синтаксично нерозкладні словосполучення.

Актуальність теми статті полягає в необхідності поглибленого аналізу членної структури речення з погляду облігаторності і факультативності його компонентів, зокрема обставиних на позначення локально-просторових відношень, у визначенні ролі семантично та синтаксично нерозкладних словосполучень для їх вираження.

Метою статті є дослідження семантико-граматичного складу аналітичних форм вираження обставин місця, з‘ясування умов, за яких ці форми у членній структурі речення необхідні.

Вчення про другорядні члени речення бере свій початок із середини XIX століття, коли в лінгвістиці основним напрямком дослідження був логіко-граматичний. За ним функції другорядних членів речення визначалися через логічні питання, а форми їх вираження пов‘язувалися з тими чи іншими частинами мови. О.Потебня вважав, що кожний член речення пов‘язаний з певною частиною мови [8, 119]. На його думку, частини мови оформилися у зв‘язку із тими синтаксчиними функціям, які вони виконують, а тому окремо вирване із контексту слово є „порожнім звуком”, „штучним препаратом”, бо „єдиною у мові реальністю є речення” [там само]. В.В.Виноградов теж основним критерієм поділу слів на частини мови називав синтаксичну функцію їх у реченні [4, 38].

Однак і в сучасному синтаксисі питання про відповідність між частинами мови і членами речення дискусійне, бо нерідко вони виражені не типовою для них формою, зокрема не лише синтетичною, а й аналітичною (складеною). У трактуванні складених форм членів речення дослідники послуговуються термінами „аналітизм”, „аналітичні форми” [2, 214], „аналітичні синтаксичні конструкції” [10, 31], „синтаксичні аналітичні форми” [12, 24]. У сучасному синтаксисі теорія аналітизму ґрунтується на вченні про словосполучення [9, 314] , а саме на виділенні синтаксично та семантично нерозкладних словосполучень, які виникають у реченні при сильному прислівному зв‘язку.

Будь-який член речення має щонайменше дві форми вираження: частіше синтетичну (одне слово чи одна граматична форма) та аналітичну (поєднання двох чи більше граматичних форм). Аналітична форма являє собою словосполучення, у якому наявне головне слово релятивної семантики, яке вимагає прислівного поширювача відповідної граматичної форми, і слова абсолютивної семантики, що здатне компенсувати інформативну недостатність слів релятивної семантики. Такі поєднання слів з погляду смислового та граматичного становлять цілісність [6, 40], на синтаксчиному рівні вони граматикалізуються і виступають у функції одного члена речення аналітичної форми.

У синтаксисі суть „аналітизму” зводиться до того, що будь-який член речення може бути виражений поєднанням двох і більше лексичних одиниць, при цьому одна з них нездатна самостійно виражати предметні значення, лише граматично оформляє синтаксичні компоненти речення. Друга лексична одиниця компенсує інформативну недостатність першої, виражаючи предментне значення словосполучення в цілому. Тому такі словосполучення заступають у реченні позицію одного його члена. Цілісність цих словосполучень формується переважно у реченні і виявляється при визначенні його членів. Синтаксична чи семантична цілісність таких словосполучень сприймається тільки на рівні речення, поза ним вони не відрізняються від вільних словосполучень. Синтаксично чи семантично нерозкладні словосполучення можуть виконувати функції складених як головних, так і другорядних членів речення. В сучасних наукових працях з синтаксису слово „складений” вживається переважно щодо головних членів речення. Але складеними можуть бути і всі другорядні члени речення, якщо вони виражені аналітичними формами [12, 24].

Граматично вивершеною типовою структурою простого двоскладного речення вважається та, у якій наявні п‘ять передбачуваних нею членів речення: головні, які становлять основне предикативне ядро, і другорядні, які у граматичній структурі речення відіграють другорядну роль. Вони відрізняються від головних членів своєю синтаксичною периферійністю, а звідси і

неможливістю формувати предикативну основу речення; чітко виражену підрядним зв‘язком з іншими членами речення, з якими граматично і логічно пов‘язані [5,230].

За кожним другорядним членом у формуванні внутрішньосинтаксичної структури речення закріплена певна роль. Специфічна роль обставин, зокрема, полягає в тому, що вони „у формуванні структурної завершеності [речення], за незначними винятками, не обов‘язкові” [11,514]. Наявність обставин в реченнях зумовлена необхідністю дати характеристику дії за часом, місцем, умовою, причиною, мірою та ступенем її протікання. Ознаки, за якими обставини відрізняються від інших другорядних членів речення, можна назвати їхню семантику, спосіб вираження і підпорядкування дієслову-присудку або головному члену (дієслову) в односкладному реченні.

Семантика обставин різноманітна, і вони скласифіковані переважно ідентично до розрядів прислівників за значенням, хоч у науковій літературі кількість їх подана різна – від семи до двадцяти шести [7, 91]. Не однакову кількість обставин визначено через семантичну конкретизацію їх. Але основними називають розряди, що виражають обставини ситуації, тобто ті, які характеризують дію щодо часу, місця, мети, причини і способу дії і які виконують у реченні функцію своєрідних означень, що характеризують процес або ознаку іншої ознаки [11, 209].

Типова обставина як структурно-семантичний компонент речення має такі диференційні ознаки, що відріняють її від інших другорядних членів речення: а) вона не є компонентом структурної схеми речення (як другорядний член); б) виступає виразником обставинних семантико-синтаксичних відношень; в) виражена прислівниками, дієприслівниками, формами непрямих відмінків іменників та інфінітивом; г) поєднана з головним компонентом зв‘язком прилягання; д) переважно не має чітко закріпленої позиції у реченні; е) при актуальному членуванні речення може самостійно виконувати функції теми і реми або ж бути їх складниками [14,103].

Теоретичні та лінгводидактичні джерела [9, 210; 11, 105] називають два засоби вираження обставин місця – прислівники місця і прийменниково-відмінкові конструкції: *Облітають квіти, обриває вітер пелюстки печльні й розкида* ***кругом***. ***Скрізь*** *якась покора* ***в тишині*** *розлита, і берізка гола мерзне* ***під вікном***. (В.Сосюра) Але обставини місця нерідко бувають виражені цілими словосполученнями, тобто мають аналітичну форму: ***Недалеко од Богуслава*** *коло Росі, в довгому покрученому яру розкинулося село Семигори.* (І.Нечуй-Левицький); *Гроза проходила* ***десь поруч***. *Було то блискавка, то грім. Дорога йшла* ***кудись на Овруч*** *в лісах і травах до колін.* (Л.Костенко); *Гори підступають* ***до самого моря***... (П.Загребельний)

У сучасному теоретичному синтаксисі приділено значну увагу аналітичним формам вираження членів речення. В основу трактування аналітизму покладено сучасне вчення про формування словосполучень у синтаксичній будові мови [9, 313–314]. Це дає змогу об‘єктивно підходити до кількісного і якісного вияву членів речення. Граматична будова і семантика словосполучень не дають підстав ототожнювати синтаксис членів речення і синтаксис словосполучень, які в реченнях можуть зазнавати змін, піддаватися різним перетворенням, вступати в нові граматичні зв‘язки і синтаксичні відношення. Наприклад, у реченні *Рогами місяць зачепився в дверях* (М.Кучеренко) зі стрижневим дієсловом *зачепився* можна утворити два підрядних словосполучення з різними типами відношень: зачепився (чим?) рогами – об‘єктні відношення, безпосереднє керування з сильним прислівним зв‘язком і зачепився (де?) у дверях – обставина відношення, відмінкове прилягання [14, 139; 5, 203; 211].

Цілісні словосполучення на рівні і речення, і словосполучення можуть піддаватися переважно семантичним трансформаціям, але всеодно вони займають позицію одного члена речення. Наприклад, у реченнях *Тінь швидко пробігла геть* ***аж на середину моря***... (Леся Українка) – (озера, поля, саду, двору, кімнати) чи *Копають картоплю, ключ угорі журавлиний Рідною мовою кличе* ***у невідомі краї***... (М.Рильський) – (у теплі, чужі, далекі) виділені словосполучення займають позицію обставини місця. Обставиною місця будуть вони і тоді, коли замінити один із компонентів словосполучення, але за умови, трансформування не змінить попередніх синтаксичних відношень.

Фактичний матеріал засвідчує, що найчастіше цілісними словосполученнями бувають виражені обставини часу і місця, рідше – способу дії[8].

У семантичному плані обставини місця по-різному характеризують дію, стан, ознаку, подію в просторовому аспекті. Саме за семантикою виділяють два різновиди обставин місця: власне обставини місця та обставини напрямку дії, руху (вихідний пункт) і на позначення шляху

[8] Про обставини часу у статті автора „Словосполучення у функції обставин ” (у збірнику „Проблеми граматики і лексикології української мови” – К., 2001. – С. 125–128) та „Обставина способу дії у семантико-граматичній структурі речення” (у збірнику „Проблема граматики і лексикології української мови” – К., 2004. – С. 91–95).

переміщення [11, 211–217; 14, 105–107; 1, 103; 3, 128]. Обидва різновиди обставин місця мають переважно ситетичні форми вираження: ***Там*** *три верби схилилися, мов журяться вони.* (Л.Глібов); *Дивлюся: так буцім сова Летить* ***лугами***, ***берегами*** *та* ***нетрями***, *Та глибокими* ***ярами***, *Та широкими* ***степами***, *Та* ***байраками***. (Т.Шевченко); ***За Києвом та з Дніпром Попід*** *темним* ***гаєм*** *Ідуть шляхом чумаченьки Пугача співають*. (Т.Шевченко).

Нерідко власне обставини місця виражені аналітичними формами. Вони зазвичай мають значення необмеженого або умовно обмеженого простору: *Багатотисячна зграя перетворилася* ***в глибині неба*** *на ледь помітну чорну хмарину*. (Газета); *Праворуч у темряві причаївся ліс, низько припав, розпластавшись* ***над самою землею***, *а між лісом слалася лугова низина, на якій ген-ген вгадувалось чорне око озера*. (Є.Гуцало); *Галява скраю переходить в куп'я та очерети, а* ***в одному місці*** *в яро-зелену драговину* (Л.Українка); ***Тільки в одному місці*** *вона* [дівчинка] *за звичкою обійшла старого ясеня з дуплом...* (О.Донченко); *Асфальт* ***в одному місці*** *Неначебто напух...* (О.Орач); *Курка кудкудаче* ***не на тому місці***, *де кладе яйця*. (Народна творчість); ***Майже в кожному селі, на*** *гомінких* ***перехрестях доріг*** *або* ***просто в полі*** *цебенять живі джерела і невідомо ким їхню невгамовну течію прихорошено турботливими руками...* (В.Скуратівський); *У третій декаді січня товщина снігу сягає 8–15 сантиметрів, а* ***на північному сході України*** *– 20–27 сантиметрів*. (Н.Міщенко) ***У південних регіонах*** *сніговий покрив не сталий*. (Газета) *Вербовий гай* ***по тім боці*** *повівсь у темряву, почорнів*. (М.Коцюбинський) *Далека красо моя! Щасливий я, що народився* ***на твоєму березі***... (О.Довженко) *А ще як втрутиться соловейко на прибережній калині, тоді слухайте й милуйтеся, бо такого чуда не почуєте* ***ніде в світі***. (В.Земляк) У наведених реченнях більшість обставин аналітичної форми являють собою синтаксично неподільні словосполучення, основними компонентами яких виступають іменники локативної семантики у місцевому відмінку та залежні слова власне атрибутивної чи атрибутивно-дейтичної семантики: *на північному сході України; у південних регіонах; в одному місці; майже в кожному селі; на твоєму березі*.

Власне обставини місця бувають виражені семантично нерозкладними словосполученнями, у яких основне слово релятивної семантики не здатне у повінй мірі виявити семантичну повноту обставини, а вимагає доповнювача відповідного значення у певній відмінковій формі: ***На одній з галявин*** *зупиняємось і несподівано потрапляємо в незвичну для міста дзвінку тишу*. (Газета); *Струмок той вибігає з гущавини лісу, впадає в озеро, потім,* ***по другім боці озера***, *знов витікає і губиться в хащах*. (Л.Українка); ***По обидва боки вулиць*** *скрізь стоять садки, наче зелені стіни*. (І.Нечуй-Левицький); ***На гребені балки***, *просто з-під ніг, вирвався здоровенний русак*. (В.Севастьянов); ***В чужому дворі*** *й телята здаються вгодованіші*. (Народна творчість); ***На дні*** *довгого* ***яру***, *в осоці зеленіють левади*. (І.Нечуй-Левицький); *І сама вона бреде* ***в ту*** *сонячну* ***повінь лугів***, *тоне у квітах...* (О.Гончар)

Обставина місця може бути виражена сполученням займенникових прислівників чи іменника переважно у місцевому (або іншому) відмінку: *Стрімка алея веде до моря.* ***Десь там в кінці парку***, *вона обривається скелястим урвищем*. (І.Цюпа); ***Десь там на широкій долині*** *розлився довгий став...* (І.Нечуй-Левицький); *Блискавка* ***десь за горою*** *креснула*. (О.Гончар); ***Десь на дні мого серця*** *заплела дивну казку любов*. (П.Тичина); *На вербі* ***Між листям десь***, *Зозуля закувала*. (Л.Глібов); ***Десь далеко*** *понеслась моя думка понад лиманом*. (І.Нечуй-Левицький); *Йому почувся інший густий гомін: не в покоях, а десь-інде,* ***десь неначе на богуславському ярмарку***. (І.Нечуй-Левицький); ***Десь там, не в нашій стороні***... *Поївши добре, Лев лежав*. (Л.Глібов); *Кому берізок яснота немила* ***Десь на узліссі, в тіняві просік***?.. (В.Дарда); ***Там за рікою***, *– степове роздолля, на нім тепла прийдешнього сліди*. (Л.Вишеславський); *У беріз* ***з південного боку*** *кора чиста*. (Журнал); ***А там на підвіконні, з другого боку шибки*** *двоє червонобоких яблук – сидять і визирають на мене блискучими очима*. (Журнал); *Тихо. Тільки чути, як* ***десь над темною стіною вільшини*** *мантачить свою косу безсонний деркач*. (І.Цюпа); ***А там далі*** *знов зійшлися скелі до берегів*. (І.Нечуй-Левицький); ***Десь за селом, на гонах далеких*** *гасло сонце*. (А.Головко); *І жайвір у небі є. Ось він, невтомний,* ***десь там угорі*** *тюрлюкає, розливається стодзвонно, на все небо дзвенить.* (О.Гончар); ***А там далі***, *серед зеленого лісу на долинці, стоїть присілок в садках*. (І.Нечуй-Левицький); *Ще навесні записав їх* [солов'їв] *Микола* ***десь у лісі*** *на Скарбному*. (О.Гончар); *Сумовита глибінь очей була аж з прозеленню якоюсь, з отією, що її колись, мабуть, можна було підгледіти* ***десь на Вовчих водах***. (О.Гончар)

Займенникові прислівники *десь*, *там* належать загалом до слів із самодостатньою, але дуже загальною семантикою. Вони можуть і самостійно виконувати функцію обставини місця: ***Десь*** *поїхав мій миленький Іншої шукати*. (Народна творчість); *Враз стежка* ***десь*** *загубилася. Недалеко велика галявина.* ***Там*** *ростуть кількастолітні дуби. Микола і досі працює* ***там***. У наведених реченнях займенники *десь*, *там* виступають граматично і семантично самодостатніми компонентами речень,

забезпечуючи загальну вказівку на місце дії чи стану. Однак бувають випадки, коли зміст речення передбачає не лише вказівку на місце, а й вимагає конкретно назвати його. Тоді необхідна аналітична форма вираження обставини місця: ***Десь там за селом*** *було велике озеро*. Займенникові прислівники *десь там* у аналітичній формі вираження обставини місця фактично втрачають семантичну самодостатність, набуваючи ознак релятивності, а звідси й необхідності заповнити семантику обставини місця абсолютивним прислівником чи іменником у непрямому відмінку (***десь там в кінці парку***; ***десь там на широкій долині***; ***десь за горою***; ***між листям десь***; ***десь далеко***; ***десь там в нашій стороні***; ***десь неначе на богуславському ярмарку***; ***там за рікою***). Іноді займенникові прислівники *десь, там* виконують функції часток, втрачаючи значення місця: *Зайдете* ***десь там*** *близько десятої години*.; *Він* ***там*** *хіба знає, як це зробити*.; *Вона буде* ***десь*** *аж увечері*.

Обставина місця може бути виражена синтаксично нерозкладними словосполученнями, основними компонентами яких виступають іменники локативної семантики (типу територія, сторона, край, місце, місто, село, дім, хата, дорога, річка тощо), а залежними – прикметники (рідний (найчастіше), незабутній, дорогий, неповторний та інші) та займенники (цей, той, якийсь, чийсь, інший, весь): *Слід радіоактивний пройшов не тільки* ***на територіях України, Білорусі та Росії***. (Газета); *В радісні години і сумні, Будьмо, птахо,* ***в рідній стороні***. (М.Луків); *Я на чужину йшла шукать надій – Як* ***в рідній стороні*** *мені їх бракувало*. (Л.Українка); *Було колись* ***в одній країні*** *сумний поет в сумній хатині рядами думи шикував...* (Л.Українка); *Давно, в дитячий любий вік,* ***в далекім рідним краю*** *я чула казку...* (Л.Українка); *Для нас* ***в рідним краю*** *навіть дим солодкий та коханий...* (Л.Українка); *Гірко жилося Тарасові* ***в рідній сім'ї*** *через злидні та недостачі*. (П.Мирний); *Мені ввижається, як* ***в тихім рідним колі*** *Старий дідусь навча своїх онуків.* (Л.Українка); ***У рідній хаті*** *й поріг теплий*. (Народна творчість); ***В цьому краю*** *царів і пастухів суворі люди, горді і вродливі*. (Л.Костенко); *Воювати довелося військомові* ***у цих краях***. (О.Гончар); *Оселився після війни* ***в цьому місці***. (О.Гончар); *Це все було* ***в якійсь країні****, Але не знаю я, в якій.* (М.Рильський); *Десь, колись,* ***в якійсь країні*** *Проживав поет нещасний...* (Л.Українка); *Після інституту син працює* ***в іншому місці****, але щоліта до батьків приїздить.* (О.Гончар)

Іншим різновидом обставин місця, які можуть мати аналітичну форму вираження, є ті, що передають напрям, у якому передбачається реалізація дії або стану: *Місяць зблід і покотився* ***на другий берег Дністра***. (І.Нечуй-Левицький); *Тож лишень тобі дано повертати лебедині зграї* ***з далеких світів***. (В.Земляк); *Ось жовтий лист на зайця впав, І заєць стрепенувся, Схопивсь, на задні лапки став І* ***вбік кудись*** *метнувся*. (О.Олесь); *Юрмища птахів полинули* ***в безодню неба***. (Газета)

Обставини напряму дії або стану конкретизують місце в просторі, де може локалізуватися дія або перебувати у певному стані. Обставини зі значенням напряму називають кінцеву, вихідну точку поширення дії чи стану або виражають шлях руху, відповідаючи на питання *куди? звідки? яким шляхом?* Відповідно виділяються три різновиди обставин: зі значенням кінцевої точки поширення дії чи стану, вихідної точки поширення дії чи стану та шляху переміщення. Ці обставини поєднуються переважно з дієсловами, що виражають рух, переміщення в одному чи різних напрямах (*летіти, йти, їхати, пливти, податися, метнутися, полинути* та інші).

Основними засобами вираження обставин місця зі значеннм кінцевої точки поширення дії чи стану є субстантивно-атрибутивні, синтаксично чи семантично нерозкладні словосполучення, компонентами яких виступають іменниково-прийменникові форми та часто залежні від них слова атрибутивної сематики (прикметники чи займенники). Ці словосполучення вказують на те, що кінцевою точкою поширення дії або стану є: а) внутрішня частина середовища чи об'єкта: *Якщо тетеруки здіймаються з дерев і відлітають з відкритих місць* ***у глиб лісу****, скоро почнеться буря*. (Газета); *З чужої чужини, З далекого краю Пташки прилетіли* ***До рідного гаю***. (Б.Грінченко); *Якщо окунь піднімається* ***у верхні шари води****, ходить під самою кригою, то буде тепло*. (Газета); *І хочеться знати, куди падає сонце, кортить дійти рівним степом* ***до краю землі***. (Ю.Яновський); *В табуни збиваються пташки, що будуть відлітати* ***в чужі, далекі теплі краї***. (О.Копиленко); *Широким Полтавським шляхом іду додому* ***у свій тополиний край***. (І.Цюпа); б) об'єкт, безпосередньо до якого спрямована дія: *Дрібні та круті гори* ***до самої Росі*** *йдуть ніби крутими хвилями*. (І.Нечуй-Левицький); *Довкола мокрий луг чергується з гаями, що підступають* ***до самої води***. (В.Земляк); в) нечітко визначений об'єкт, до якого спрямована дія; невизначеність підсилюється займенниковими прислівниками *кудись, десь*: *Вдень ще інколи світило по-літньому сонце, витали* ***кудись за обрій*** *хмари...* (Ю.Збанацький); *Давно не водяться на ньому [озері] лебеді. Відлетіли* ***десь в інші краї*** *подалі від людей*. (І.Цюпа); ***Аж до самого обрію****, обрамленого густими лісами, простяглися ромашкові луги*. (Газета); г) місце перед об'єктом, що є кінцевим пунктом

поширення дії, стану чи процесу: *Сонце давно вже сіло в рожевий туман, ... червоні паруси неба згорталися й спадали слідом за сонцем* ***кудись у*** *чорну* ***прірву***. (Г.Тютюнник)

Обставини місця, виражені словосполученням, можуть мати значення вихідної точки поширення дії або стану, вказуючи на початковий пункт їх: *Десь уже летять до нас* ***з далеких країв*** *заклопотані веселі шпаки*. (О.Копиленко); ***Од самого берега Росі****, на південь, де Канівський повіт межується з Звенигородським, починається такий рай, якого трудно знайти на Україні*. (І.Нечуй-Левицький); ***Від широкої алеї в різні боки*** *розбігаються вузенькі доріжки й стежини*. (І.Цюпа); *Перисті хмари з'являються* ***з того боку****, звідки наближається негода*. (Газета); *Метнувся* [заєць] ***в один бік, у другий бік****, та потім, після кількох різких поворотів обрав один напрямок*. (О.Севастьянов); *Пса бережись спереду, коня — ззаду, а людини —* ***з усіх боків***. (Народна творчість)

Компонентами цих нерозкладних словосполучень входять іменники узагальненої просторової семантики (*край, берег, бік*) і переважно синсемантичні слова атрибутивної семантики (*далекий, той, один, другий, самий, різний*).

У простому реченні дієслівної будови структурним центром виступає дієслово-присудок. Обставинні компоненти кваліфікують як такі, що входять до складу речення на засадах факультативної залежності [13, 3]. Однак обставини, зокрема й обставини місця, відіграють дуже важливу роль у формуванні семантико-синтаксичної структури речення як комунікативної одиниці мови насамперед тому, що місце, як і час, є об'єктивною реальністю, у якій відбувається дія чи процес.

Локальність у семантико-граматичній структурі речення має дві основні форми вираження — синтетичну та аналітичну. Типовими засобами вираження синтетичної форми є прислівники, прислівникові сполучення та адвербіалізовані відмінкові форми іменників. Нетиповими, хоч і часто вживаними в українській мові, є обставини місця, виражені семантично чи синтаксично нерозкладними словосполученнями, які здатні у реченні виконувати функцію як власне обставин місця, так і зі значенням кінцевої чи вихідної точки поширення дії або стану.

Аналітична форма обставин місця через специфічну лексико-семантичну та граматичну будову словосполучень здатна уточнити, конретизувати суть власне локальності або спрямованості дій чи стану всього речення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабайцева В.В. Русский язык: Синтаксис и пунктуация / В.В.Бабайцева. – М.: Просещение, 1979. – 269 с.
2. Белошапкова В.А. Современный русский язык: Синтаксис / В.А.Белошапкова. – М.: Высшая школа, 1981. – 527 с.
3. Валгина Н.С. Синтаксис современного русского языка / Н.С.Валгина. – М.: Высшая школа, 1973. – 423 с.
4. Виноградов В.В. Русский язык: Грамматическое учение о слове. – Изд.2 / В.В.Виноградов. – М.: Высшая школа. – 1972. – 614 с.
5. Вихованець І.Р. Граматика української мови: Синтаксис / І.Р.Вихованець. – К.: Либідь, 1993. – 368 с.
6. Іваницька Н.Л. Двоскладне речення в українській мові / Н.Л.Іваницька. – К.: Вища школа, 1986. – 167 с.
7. Козачук Г.О. Обставина способу дії в семантико-граматичній структурі речення / Г.О.Козачук // Проблеми граматики і лексикології української мови: Збірник наукових праць. – К.: 2004. – С. 91–95.
8. Потебня А.А. Из записок по русской грамматике. – Изд 2. – Т.1-2 / А.А.Потебня. – Харьков, 1988.
9. Русская грамматика: Синтаксис. – Т.II / [глав.ред. Н.Ю.Шевдова] — М.:Наука, 1980. – 709 с.
10. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О.Селіванова. – Полтава: Довкілля, 2010. – 843 с.
11. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / АН УРСР. Інститут мовознавства імені О.О.Потебні [за заг.ред. І.К.Білодіда, відп.ред. О.С.Мельничук] — К.: Наукова думка, 1972. – 515 с.
12. Українська мова: Енциклопедія. – К.: Вид-во „Українська енциклопедія" імені М.П.Бажана, 2007. – 853 с.
13. Шелемеха Г.М. Семантико-синтаксичні функції обставин місця у структурі простого речення / Г.М.Шелемеха / Автореферат кандидатської дисертації. – К., 1996. - 19 с.
14. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови / К.Ф.Шульжук. – К.: Академія, 2010. – 406 с.

В статье рассматривается лексико-грамматическая структура семантически неделимых словосочетаний в членном составе предложения, определена их роль и специфика в выражении аналитической формы обстоятельств места в современном украинском языке.

Ключевые слова: второстепенные члены предложения, обстоятельства места, аналитизм, аналитическая форма, структурно-семантический компонент предложения, семантически и синтаксически неделимые словосочетания.

The article is related towards lexical and grammatical structure of sematically non-dividable combinations of words in structure of members of sentence. Their role and specifics in expression of analythical form of cisrcumstance of place in modern Ukrainian language is defined.

Key words: the circumstance of the place, analytical form, structural and semantic component of sentences, semantically and syntactically non-dividable combinations of words.